

Beste lezer,

De lente is begonnen, de mondkapjes mogen af en de pandemie lijkt (hopelijk definitief) achter ons te liggen. Wij zijn heel erg blij dat de komende NINO-activiteiten, waarover u verderop in deze Nieuwsbrief meer kunt lezen, weer 'live' kunnen worden georganiseerd. De eerste maand van 2022 was dat nog anders, waardoor we ons genoodzaakt zagen de NINO-dag – die gepland stond op 28 januari – uit te stellen.

Op die dag heeft wel (online) de uitreiking van de jaarlijkse NINO-Scriptieprijs plaatsgevonden. In de categorie beste BA-scriptie op het gebied van het oude Nabije Oosten was de runner-up de scriptie *The decline of the Ur III state. An introspection into the institutions and allocation mechanisms of the Ur III state from Šulgi to Ibbi-Suen (approx. 2094-2004 BCE)* van Gijs van de Woord, student Oudheidkunde aan de VU, en de scriptie *De Slang in de hofhouding van God. De receptiegeschiedenis van Jesaja's seraf tot aan het klassieke Jodendom* van Lianne Kalkman-Mahdi, student Hebreeuws en Aramese talen en culturen aan de Universiteit Leiden, de winnaar. Runner-up voor de beste (Res)MA-scriptie was Elizabeth Hicks van de faculteit Archeologie van de Universiteit Leiden met de scriptie *Innovation versus Devolution: Analysing Technology Change in Islamic Hand-Made Painted Ceramics from Tell Abu Gourdan, Jordan*, en de winnaar ResMA-student Assyriologie en Egyptologie Jolieke van 't Hoff met haar scriptie *Egyptians Abroad. The Role of Egyptians in the socio-political Landscape of Assyria during the Neo-Assyrian Period*, geschreven aan de Universiteit Leiden. Na de in ontvangstneming van de prijs gaven de beide winnaars een inspirerende presentatie over hun scriptie.

Bij deze wil ik Lianne en Jolieke nogmaals van harte feliciteren en bedanken voor hun bijdragen. Ook bedank ik graag nogmaals alle juryleden voor hun inzet en vakkundige beoordelingen. Dit jaar waren dat Koert van Bekkum, Jan Gerrit Dercksen, Margaretha Folmer, Julia Hamilton, Carina van den Hoven, Olaf Kaper, Dina Katz, David Kertai, Diederik Meijer, Frederik Rogner en Lara Weiss.

Deze maand deed het NINO voor het eerst mee met de *Week van de Klassieken*, die dit jaar als thema 'propaganda' had. In samenwerking met het RMO zijn er twee lezingen georganiseerd; op vrijdag 11 maart gaf Bert van der Spek een lezing die over de propaganda van Cyrus de Grote en een week later op 18 maart belichtte Olaf Kaper de propaganda van Alexander de Grote vanuit Egyptisch perspectief. Beide lezingen waren zowel live in het museum als online te volgen en mochten met enkele honderden aanmeldingen op veel belangstelling rekenen. Het is de bedoeling dat de deelname van het NINO aan de *Week van de Klassieken* een jaarlijkse traditie wordt, om te laten zien dat de Oudheid meer is dan alleen Griekenland en Rome, en dat de bronnen uit het oude Nabije Oosten onze kennis van de oude wereld enorm kunnen verrijken.

Verder is de zoektocht naar een postdoctoral fellow voor de periode 2022-2024 van start gegaan; de sluitingsdatum van de vacature is 31 maart. Dit jaar zijn we op zoek naar een junior onderzoeker op het gebied van de archeologie van het oude Nabije Oosten, volgend jaar zal de call worden opgesteld voor Egyptologen. In de komende nieuwsbrief hopen we de nieuwe postdoc bekend te kunnen maken.

WW

NINO-bibliotheek

De coronamaatregelen zijn grotendeels afgeschaft bij de Universiteit Leiden, inclusief alle bibliotheken.

Op de volgende feestdagen is onze bibliotheek gesloten:

- vrijdag 15 t/m maandag 18 april 2022: Goede Vrijdag en Pasen
- woensdag 27 april 2022: Koningsdag
- donderdag 5 mei 2022: Bevrijdingsdag
- donderdag 26 en vrijdag 27 mei 2022: Hemelvaart
- maandag 6 juni 2022: Pinksteren

Tentoonstelling *Bits of You* verlengd

In Science Museum NEMO (Amsterdam) is ons kleitablet LB 8 plus zijn 3D-geprinte duplicaat nog te zien t/m 1 mei 2022; de tentoonstelling is verlengd vanwege corona.

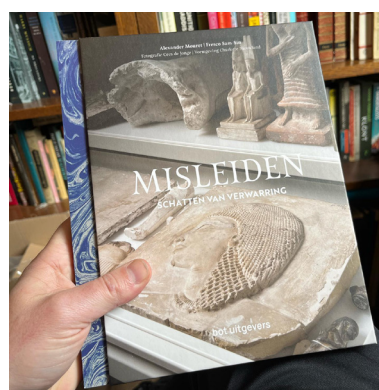
Tentoonstelling *Misleiden* verlengd

Onze bruiklenen aan museum De Lakenhal (Leiden) zijn ook langer te zien; de tentoonstelling is verlengd t/m 12 juni. Er verschijnt ook een boek bij de tentoonstelling: Alexander Mouret & Fresco Sam-Sin, *Misleiden. Schatten van verwarring*. Te koop in de boekhandel of via de website van Bot Uitgevers: <https://www.botuitgevers.nl/product/alexander-mouret-fresco-sam-sin-misleiden>

Nieuws uit de Böhl-collectie

Zeer langdurig bruikleen terug in Leiden

Op 21 februari jl. ontvingen we kleitablet LB 1035 terug uit museum Beeld en Geluid Den Haag. Het voorwerp werd in augustus 1962 uitgeleend aan het Postmuseum – dat sindsdien een paar keer van naam is veranderd: PTT Museum, Museum voor Communicatie, COMM; in 2019 is het bestuur van COMM overgenomen door Beeld en Geluid, het audiovisuele archief in Hilversum. Na 60 jaar is dit contract uit ca. 1800 v.Chr. met zijn (fragmentarische) envelop weer terug in Leiden. Het werd in 2017 nog gerestaureerd en gestabiliseerd door Carmen Gütschow. In 1954 is het gepubliceerd in NINO's SLB-serie.

Tabletten gescand en geshowd

Op 14 en 15 maart jl. toonden we enkele tabletten uit onze Böhl-collectie aan de aanwezigen bij de Lorentz-workshop (zie verderop in deze nieuwsbrief). In de week ervoor gingen twee tabletten nog even naar de TU Delft om te worden gescand op mogelijke inktsporen.

Nieuws uit het NINO-onderzoekscentrum

Anchoring Innovation conference *Rooted Cities, Wandering Gods*

Tom Britton and Adam Woznura

Cult, ritual and belief were crucial components of collective identities throughout the pre-modern world, and may be argued as fundamental to the self-image of cities. But how did religious practices foster relations between cities or other communities and at which scales? This was a driving question behind the University of Groningen and Anchoring Innovation conference *Rooted Cities, Wandering Gods*, held on 18-20 November 2021 in the Groningen Doopsgezinde Kerk.

The conference was organized by Tom Britton and Adam Woznura within the framework of the project *Connecting the Greeks: Multi-scalar festival networks in the Hellenistic world* (Groningen) and by Robin van Vliet from *Anchoring Empire* (OIKOS Anchoring Innovation), in collaboration with the project *Religion and Urbanity – reciprocal formations* at the Max Weber Institute in Erfurt. Christina Williamson, Onno van Nijf, and Lidewijde de Jong had advisory roles in the organization.

Sponsoring the conference were the Anchoring Innovation project, the Cities and Settlements in the Ancient World research group, the Cultural Interactions in the Ancient World research group, the Culture, Religion and Society –

Interdisciplinary Studies in the Ancient World (CRASIS) research institute, the Groningen Research Institute for the Study of Culture (ICOG), the Groningen University Fund and the Netherlands Institute for the Near East (NINO).

Sixteen historians and archaeologists participated from Germany, Greece, Italy, the Netherlands, the UK, and the US. Intentionally drawn from different backgrounds and career stages, these scholars addressed topics through a broad range of sources from across the Mediterranean, but also Mesopotamia and Syria, with a timespan that stretched from the Bronze Age to the early imperial era. The tightening restrictions related to COVID-19 led to a stronger online presence than was originally envisaged, but the discussions were nonetheless lively and engaging. Panels were organized along the themes of urban networks, building identities, shared cults, urban landscapes, and long-distance connections. Some concepts that emerged include the role of social actors at the local level, the difference between physical and social distance in religious networks, the importance of visibility and landmarking, the control of time, synchronicity and the deep past, ritual practices and place-making. The publication of the proceedings will make this available for a wider audience.

We will be drawing up a prospectus for an edited volume, with the publisher to be decided. This will include papers presented at the conference as well as, potentially, papers from those speakers who were unable to participate directly. Given the success of *Rooted Cities* and the discussion it has provoked, we hope that this will prove an important addition to the developing study of inter-urban religion in the ancient world.

A longer version of this report including a summary of the conference (general aims, panels and themes) can be found on the NINO website.

Recordings of the papers delivered are available at the conference website:

<https://rootedcitieswanderinggods2021.wordpress.com>

Wetenschapsgeschiedenis uit de NINO-archieven

In februari vond de internationale workshop *Oriental Societies & societal self-assertion* plaats – online, helaas niet in Berlijn. De workshop betrof de studies van het Oude Nabije Oosten en Egypte in de 19^e en 20^e eeuw, en de rol van verenigingen en instellingen hierin. Het NINO droeg drie lezingen bij over de geschiedenis in Nederland: Willemijn Waal sprak over het NINO tijdens de Tweede Wereldoorlog, Sebastiaan Berntsens over de opgravingen van Frans Böhl en Ernst Sellin in Sichem (Palestina), en Carolien van Zoest gaf een overzicht van Nederlandse initiatieven en clubs. Onze informatie kwam voornamelijk uit de rijke archieven van het NINO.

De proceedings van de workshop zullen volgend jaar verschijnen in de serie *Investigatio Orientis* van uitgeverij Zaphon (Münster).

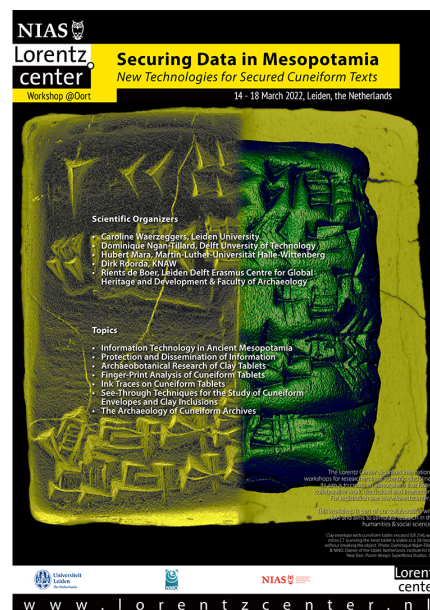
Lorentz-workshop *Securing Data in Mesopotamia*

Caroline Waerzeggers

Van 14 tot 18 maart vond de interdisciplinaire workshop *Securing Data in Mesopotamia: New Technologies for Secured Cuneiform Texts* plaats in het Lorentz Centre in Leiden. Bijna veertig deelnemers uit tien landen bogen zich over de vraag welke nieuwe inzichten we kunnen genereren wanneer we het kleitablet niet enkel als tekstdrager maar als veelzijdige ‘data-container’ benaderen.

De spijkerschrifttekst die op het kleitablet geschreven staat vertelt ons natuurlijk heel veel over de Mesopotamische leefwereld. Maar het artefact zelf bevat veel andersoortige informatie die nog niet goed, of zelfs helemaal

niet, bestudeerd is. Neem bijvoorbeeld de vingerafdrukken die vaak te vinden zijn op het oppervlak van een kleitablet. Dactyloscopisch onderzoek wijst uit dat de vorm van de afdruk ons iets kan zeggen over de leeftijd en het geslacht van de persoon. De vraag rijst dan of we dit soort onderzoek kunnen toepassen op kleitabletten – en welke nieuwe informatie dat onderzoek ons dan zou kunnen opleveren. Leeftijdanalyse van Mesopotamische schoolkinderen (die massaal hun vingerafdrukken hebben achtergelaten op talloze bewaard gebleven schooltekstjes) ligt voor de hand. Deden er ook meisjes mee aan het schrijfonderwijs? Andere sporen van gebruik die af te lezen zijn van het oppervlak van een kleitablet zijn bv. textielindrukken van kleding of doeken, indrukken van rieten manden die gebruikt werden als archiefdozen, enz. Die kunnen ons iets zeggen over de toenmalige archiefpraktijk.

We willen echter nog een stap verder gaan en niet alleen de buitenkant van het kleitablet maar ook de binnenkant ervan bestuderen. Chemische analyse van de klei kan bv. iets zeggen over de herkomst van de klei. Dankzij nieuwe scantechnologieën kunnen we ook in de klei “kijken”, bestuderen hoe een kleitablet is gemaakt en welke organische materialen in de klei vermengd zitten. Die materialen geven informatie over het toenmalige klimaat en de vegetatie. Omdat de schrijvers vaak vermeldden wanneer zij een tekst opschreven, kunnen we veel kleitabletten precies dateren.

Daardoor is het kleitablet een soort tijdscapsule die ons nauwgezette informatie verschaft op meerdere fronten: van de sociale netwerken van de oude Mesopotamiërs, tot de samenstelling van de klei in de alluviale vlakte van Tigris en Eufraat. Door onderzoek te doen naar de fysieke kwaliteiten van de kleitabletten kunnen we kennis verwerven die niet alleen ingezet kan worden voor historisch onderzoek, maar ook voor de conservering van tabletten in museumcollecties nu.

Het is duidelijk dat dit soort onderzoek een interdisciplinaire aanpak vergt. Aan de workshop deden onderzoekers uit verschillende vakgebieden mee, i.h.b. archeologie, assyriologie, aardwetenschappen,

nucleaire beeldvorming, artificiële intelligentie, data science, erfgoedstudies, klimaatonderzoek en archeobotanie. Curatoren van het RMO in Leiden, het British Museum in Londen en het Iraq Museum in Bagdad deelden hun expertise. Medewerkers van het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) onderzochten de afdrucken op enkele kleitabletten en adviseerden ons over mogelijk vervolgonderzoek.

De workshop leverde veel ideeën voor nieuw onderzoek op. We zullen de komende maanden aan de slag gaan met meerdere onderzoeksaanvragen om deze ideeën te realiseren.

We ontvingen voor de workshop subsidies van het Lorentz Centre, het NINO, de faculteit Civiele Techniek en Geowetenschappen van de TU Delft, het Leiden Institute for Area Studies (via het ERC project *Persia and Babylonia* P622841), en het Leiden-Delft-Erasmus Centre for Global Heritage and Development. Naast financiële

steun stelde het NINO ook kleitabletten uit de Böhl-collectie ter beschikking, o.a. voor inspectie door de forensisch onderzoekers van het NFI. Namens mijn mede-organisatoren Dominique Ngan-Tillard (TU Delft), Hubert Mara (Halle-Wittenberg), Dirk Roorda (KNAW) en Rients de Boer (LDE DGHD) wil ik het NINO van harte bedanken voor haar bijdrage en ondersteuning van deze succesvolle workshop!

Tablet LB 1226

Old Assyrian letters sent by women

Anita Fattori

Between March 14th and 18th, 2022, I visited NINO thanks to an Incoming Mobility Grant. The trip was connected to my current PhD research “Weaving the Social Fabric: Women and Trade Networks in Ancient Mesopotamia”. In my doctoral studies, I investigate how commercial practices, specifically the long-distance trade between Mesopotamia and Anatolia during the Old Assyrian period, affected family organization. The corpus of this study is constituted by the

merchant family archives of (a) Innaya and Imdilum, (b) Pūšu-kēn and (c) Elamma. By working with these three, my aim is to shed light on how the women from these families inserted themselves in this changing scenario.

The De Liagre Böhl Collection holds approximately 150 tablets from the Old Assyrian period. Among them are a few dozen tablets that belonged to the archives of Innaya, Imdī-ilum, and Pūšu-kēn. These tablets – some of them very well preserved – provide important information about the lives of these families. A few tablets deal with some of the women from these families: Ištar-bāsti and Zizizi (LB 1217), Tarīš-mātum and Bēlātum (LB 1259), Tarām-Kūbi and Šimat-Aššur (LB 1296).

Tablet LB 1217

The larger part of the Old Assyrian tablets in the Böhl Collection are unpublished; they are in preparation for publication by Dr. Jan Gerrit Dercksen and Prof. Klaas Veenhof. After planning my visit with Dr. Willemijn Waal and Drs. Carolien van Zoest, over the first three days I was able to consult and work with the selected cuneiform tablets. All the work with the tablets was supervised by Dr. Dercksen, who spared no efforts to be available during the entire period and also to discuss aspects of my PhD research. During my stay at NINO, I also had the opportunity to meet with Prof. Veenhof, who was extremely kind in providing unpublished data from his work with the tablets in the Böhl Collection.

In my PhD dissertation, I will present the first Portuguese translation of approximately 90 letters interchanged by the women from these families.

Two of those letters are in the De Liagre Böhl collection: LB 1217 and LB 1259. These tablets have already been transliterated and translated.

Over the last two days of my visit, I undertook a bibliographical research in the NINO Library, one of the largest collections in Assyriology in Europe. The Mobility Grant allowed me a unique opportunity to consult publications that are not available in libraries in Brazil or in France.

Being able during this week of my visit to discuss in person with Dr. Dercksen and Prof. Veenhof, relevant references in the field, to access NINO's library, as well as to be able to have hands-on experience with the tablets was extremely fruitful for my academic formation. Finally, I leave here my gratitude to NINO for the research support and towards those, professors and staff alike, who allowed me to bring my work to completion.

Agenda: activiteiten van NINO

Launch projectresultaat 360° WOII NINO woensdag 4 mei, tijdstip n.t.b.

Op 4 mei herdenkt de Universiteit Leiden de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog uit onze universitaire gemeenschap. Op deze datum zullen we de resultaten lanceren van ons project 360° WOII NINO. *Het wel en wee van een instituut in oorlogstijd gevangen in woord, beeld en geluid.* Nadere details worden binnenkort bekend gemaakt.

MINISTERIE VAN HANDEL EN NUIVERHEID
RIJKSBUREAU VOOR PAPIER,
PAPIERVERWERKENDE
EN GRAFISCHE INDUSTRIE
P. C. HOOFDSTRAAT 173 - AMSTERDAM - TELEFOON - POSTREKENING 9615

Stichting Ned. Arch. Philolog.,
Instituut,
Noordeindep. in 4a
LEIDEN

Amsterdam, 27 December 1945.

Naar aanleiding van Uw schrijven dd. 20 December verzoek ik mij, ten einde een toewijzing closetpapier te kunnen vaststellen, eenige nadere gegevens te verstrekken, te weten:

a. hoeveel personen wonen in Uw inrichting;
b. hoeveel personeel hebt U in dienst;
c. hoeveel bedragsel wordt opgeslagen in Uw inrichting;
d. hoeveel bedragsel wordt opgeslagen in Uw inrichting.

Uw berichten zie ik tegemoet

Rijksbureau voor Papier, Papierverwerkende en Grafische Industrie
De Directie,
voor deze:

[Handwritten signature]

Jaarlijkse NINO-dag zaterdag 14 mei, 10.30-17.00u + borrel

De NINO-dag wordt dit jaar georganiseerd in samenwerking met de Faculteit Archeologie van de Universiteit Leiden en zal plaatsvinden in het Rijksmuseum van Oudheden. Thema: "Visual Representations of the Ancient Near East". Op het programma staan 6 *keynote lectures*, 7 *lightning sessions* (korte presentaties), de uitreiking van de Jaarprijs Cuijpers-Opdenakker 2022 en een borrel.

Meer informatie en aanmelden via de NINO-website.

Posters kunnen ingestuurd worden tot 1 mei a.s. – omdat het thema "visualisatie" is, mag ook bewegend beeld (max. 60 seconden; geen geluid) worden ingediend.

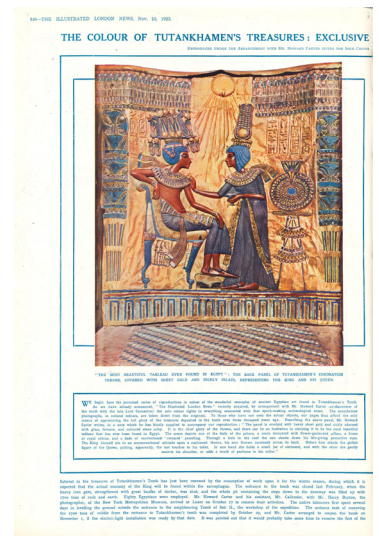

NINO-EOL-voorjaarslezing woensdag 18 mei, 15.00u + borrel

Marc Van de Mierop zal een lezing geven die zowel in het Rijksmuseum van Oudheden als via livestream gevolgd kan worden. Na afloop een borrel in een café in de buurt.

#TutTuesday

Het is dit jaar 100 jaar geleden dat het graf van Toetanchamon werd ontdekt in het Dal der Koningen. Het NINO roept dinsdag uit tot #TutTuesday en plaatst tot november 2022 op dinsdagen (on)regelmatig berichten over Nederlands onderzoek naar "koning Toet" en zijn tijd. Berichten verschijnen in het Engels en in het Nederlands. Volg ons op Facebook of Instagram!

Agenda: activiteiten van bevriende organisaties

EOL jaardag 2022 zaterdag 2 april, 11.00-16.15u

Ochtend: Algemene Ledenvergadering (alleen voor leden van Ex Oriente Lux). Middag: drie lezingen rond het thema "Klimaat en migratie in het oude Nabije Oosten". Lokhorstkerk, Leiden, of online via livestream. Zie www.exorientelux.nl

Leidse Papyrologielezing woensdag 6 april, 20.00u

"Bier, belastingen en dorps solidariteit". Willy Clarysse (em. KU Leuven) spreekt over een tweetalig archief uit Ptolemaïsche mummiecartonnages. Georganiseerd door het Leids Papyrologisch Instituut en gehouden in het Rijksmuseum van Oudheden; ook online via livestream. Aanmelden via de RMO-website.

Saqqara-dag zaterdag 21 mei, 10.00-17.00u

Destichting Friends of Saqqara organiseert weer de jaarlijkse Saqqara-dag met lezingen, tweedehands boekenmarkt en meer. Meer informatie en aanmelden binnenkort via Saqqara.nl (gratis voor donateurs; korting voor studenten).